המאבק נגד הפלגות מארצות הבלקן

מרק ריבי

1. מדיניות אי־ביב־שעבוד: רומניה ובולגריה

להונגריה. בחודשי הקיץ הגיעו בחמשת אלפים יהודים נוספים, מרביתם בדככח, שאורגנה ברומניה ונשלחה לפולין להחזיר פליטים יהודים רומנים לרומניה. קבוצת הפליטים היהודים הלא־מקומית, הגדולה ביותר, ששהתה ברומניה היתה מהונגריה.[7] בהעדר אפשרות להפליג מרומניה, למרות הציפיות המוקדמות, התנהלה עם סיומה של המלחמה במשך חודשים אחדים חנועה של יהודים מרומניה לאיטליה. במחציח אוגוסט 1945 דיווח צימנד, על כ־5,700 איש שיצאו את רומניה, מתוכם 3,500 יהודים פולנים, כ־1,200 מקרפטורוס, 400 יהודים רומנים והשאר הונגרים. הקשיים שהתעוררו באיטליה בעקבות נהירתם של אלפי יהודים הביאו להחלטה בספטמבר להפסיק את הבריחה מרומניה לשם. בחודשי החורף התנהלה חנועה מצומצמת מרומניה דרך יוגוסלוויה לאיטליה. השלטונות הרומניים התירו את החנועה ואף נערכו תאומים בינם לבין השלטונות היוגוסלווים.[8]

בתחילת נובמבר 1945 דווח ללונדון על התגברות הרגשות האנטישמיים ברומניה כתוצאה מדיווחים מוגזמים על פעילותם של היהודים בשוק השחור, אשר היה השוק הפעיל היחיד, וכן מהשתלבותם של היהודים במשטרה החשאית והפוליטית הרומנית. בניגוד לדיווחים של המקורות הציוניים על התחזקות מעמדה של הציונות בקרב הציבור היהודי טען קולונל א.ס. קנדול (A.C. Kendall), ראש המחלקה הקונסולרית ברומניה, כי רוב היהודים הרומנים נוכחו לדעת, שהציונים מזיקים לעניין היהודי משום נטייחם לכפוף את כל האינטרסים של היהודים ליעד הציוני.[9] הוא סבר, כי בהשוואה למצב עם סיום המלחמה חל פיחות במשקלה של ארץ ישראל בדעת הקהל היהודית, שכן התבדר, כי בשלב זה הגירה המונית לארץ ישראל אינה אפשרית. הדיווחים על קפאון בלכלי בארץ ישראל, תרמו גם הם לאווירת הדכאון. קנדול קבל, כי נושא ההגירה לארץ ישראל משרת את הקומוניסטים לליבוי רגשות אנטי־בריטיים בקרב היהודים.[10]

תמונת מצב שונה לגבי מעמדה של הציונות ברומניה הצטיירה מדיווח שהעביר קצין העתונות הבריטי במקום. הוא מסר על אספת מחאה רבת משתתפים שהתקיימה בבוקרשט בתגובה לנאומו של בווין בפרלמנט ב־13 בנובמבר 1945, שבו הציג את מדיניות ממשלת הלייבור לגבי שאלת ארץ ישראל ומסר על ההחלטה לכונן ועדת חקירה אנגלו־אמריקנית. כל הדוברים, אשר יצגו עשרה ארגונים יהודיים שונים, חקפו את בווין ומחו נגד מדיניותו בארץ ישראל. לנציגות הבריטית הוגש תזכיר בשם יהדות בוקרשט ובו תביעה ממשלת בריטניה לבטל את הספר הלבן, להתיר הגירה חופשיח ולהקים מדינה יהודית בארץ ישראל. על התזכיר היה חתום ד"ר אלכסנדר שפרן (Alexander Shafran), רבם הראשי של יהודי רומניה.[11]

החששות שהתעוררו אצל הבריטים בחורף 1944–1945 מחידושן של הפלגות בלתי־לגאליות מרומניה פחתו לאחר שהתברר להם, שלפחות באותו זמן התנגדו הסובייטים ליציאת יהודים ובכלל זה יהודים, שקיבלו ויזות הגירה לארץ ישראל מהנציגות הבריטית במקום.[12] עם זאת לא נמוגו החששות לגמרי. הנציב העליון בארץ ישראל סבר בדצמבר 1945, כי אף־על־פי שהקומוניזם הרוסי האורתודוקסי רואה בציונות גורם "דיאקציוני", תתמוך רוסיה בצד היהודי בקונפליקט בארץ ישראל. התמיכה הרוסית לא תבוא לידי ביטוי בהודעות רשמיות אלא בהקלת עלייה בלתי־לגאלית בהיקף ניכר מהבלקנים, במטרה להביך את ממשלת בריטניה.[13] בחמישה חודשים לאחר מבן הגיעה

לחופי ארץ ישראל ספינת המעפילים הראשונה, שהפליגה מתחום ההשפעה הסובייטי. "מאפס נורדאו", אשר בשמה הקודם "סמירנה" (Smyrna) הוחרמה על־ידי השלטונות הסובייטיים והרומניים בסוף ספטמבר 1944. ניתן לשער, שהתנגדותם של הסובייטים להחיר הפלגות בלתי־לגאליות מרומניה עד מרס 1946, גבעה, במידה רבה, ממאמציהם להשיג הברה של ארצות־הברית ובריטניה לממשלתה הקומוניסטית של רומניה. ההכרה שניתנה לממשלתו של גרוזה בפברואר 1946, הביאה, כנראה, את הסובייטים ואת הרומנים להסרת התנגדותם להפלגת הספינה.[14]

הפלגתה של "מאפס נורדאו" לא היתה בבחינת הפתעה לבריטים. ב־4 באפריל 1946 דיווחה הנציגות הבריטית ברומניה למשרד החוץ בלונדון, כי חוך 48 שעות צפויה להפליג מקונסטנצה ספינה יונית "סמירנה", ובה 1,500 מהגרים בלתי־לגאליים. שתי ספינות נוספות עתידות להוביל, תוך זמן קצר, 2,500 מעפילים מרומניה לארץ ישראל. המשלחת הצבאית הבריטית ברומניה התבקשה להפעיל אח ועוח הפיקוח של בעלות הברית ברומניה, כדי למנוע את הפלגת הספינה.[15] שלטונות הצבא הסובייטי הבהירו למשלחת הצבאית הבריטית, כי ללא ויזת יציאה, שתאושר בידי ועדת הפיקוח של בעלות הברית והשלטונות הרומניים, לא יופר לאיש להפליג.[16] לאחר עיכובים של ימים אחדים כתוצאה מהתערבות הבריטים, אי־התאמה במטמכים והתערבות הקומוניסטים היהודים, הפליגה "מאפס נורדאו" ועליה 1,666 מעפילים.[17] הסובייטים דחו את המחאה שהגישה המשלחת הצבאית הבריטית בטענה, כי לכל הנוסעים היו ויזות למקסיקו ולבן לא היתה בל עילה למנוע את הפלגתם.[18] תוך מספר שבועות התברר לאודיאן הולמן (Adrian Holman), ציר בריטניה בבוקרשט, כי לא ניתנו כל ויזות מקסיקניות ובי משרד הפנים הרומני הנפיק לבקשת הצלב האדום הרומני מסמכי מסע קולקטיוויים למקסיקו. יתר על כן: למקסיקו אין נציג ברומניה ואף מדינה אינה מייצגת אותה ברומניה. רב־חובל סיפר להולמן, שהוצעו לו אלפיים דולר כדי להשיט את האונייה לארץ ישראל וכי צוות האונייה הורכב מקומוניסטים, ואילו מהגרים קומוניסטים קיבלו עדיפות להפליג. להולמן גם נודע, כי כל ההוצאות שהיו ברובות בהפלגת "מאפס נורדאו" שולמו על־ידי אוורבוך (אגמי), אשר קיבל את הבסף ממקורות אמריקניים.[19]

חידושן של ההפלגות מרומניה הטריד מאוד את הבריטים בשל פוטנציאל ההגירה הגדול שהיה שם. בנציגות הבריטית ברומניה סברו, שהסובנות היהודית תוחרח לפתח את התנועה מקונסטנצה בטיוע פעיל של הרוסים וכי השיקולים המנחים את הרוסים ואת שלטונות רומניה בהתרת הגירת היהודים הם פוליטיים, ולא כלכליים או הומאניים. המטרה – להגביר את קשייה של בריטניה בארץ ישראל.[20] ואמנם, דומה, שאבן זו היתה מטרת הרוסים. כינון ועדת החקירה האנגלו־אמריקנית, שהרוסים ראו בו נסיון מצד שתי מעצמות המערב למנוע אותם לקחת חלק בעיצוב המדיניות באזור, אילץ את מוסקווה לחפש דרכים עקיפות להשפעה על המתרחש בארץ ישראל.[21] מאמצי הציונים להעלות כמה שיותר יהודים לארץ ישראל והחנגדותם של הבריטים לעלייה זו רמזו על הפוטנציאל מבחינה זו הטמון בהגברת העלייה הבלתי־לגאלית.

כשלונה של המשלחת הצבאית הבריטית ברומניה להניע את שלטונות הצבא הסובייטי למנוע את הפלגת "מאפס נורדאו", והידיעות על קבוצות של יהודים הנשלחות מכל חלקי אירופה לקונסטנצה ולנמלים נוספים בדרום אירופה, הביאו את ראשי המטות

ובמוחם מקומסומול של גורמי הצבא הסובייטי ברומניה להחיר הפלגות של יהודים הזכרר פעם

בלונדון למסקנה שאין להסתפק עוד במגעים בדרג המקומי, ויש לפנות במישרין אל ראש הממשלה של בריטניה הגדולה כדי שיפעיל את השפעתו על ממשלת רומניה.[23] סר מוריס פייטרסון (Maurice Petterson) שהיה אז ראש המחלקה המזרח-תיכונית במשרד החוץ הבריטי, הגיע למסקנה דומה. הוא הציע לשגריר הבריטי בבוקרשט, ג'ון בלנדי (John Balandy), לפנות אל ראש הממשלה הרומני, יון אנטונסקו (Ion Antonescu), ולהסביר לו שהמשך ההפלגות יפגע קשות ביחסי רומניה עם בריטניה.[24] בלנדי נפגש עם אנטונסקו ב-20 ביוני 1946 ומסר לו את המסר הבריטי. אנטונסקו הבטיח לבדוק את הנושא, אך הוסיף כי לא ניתן יהיה לעצור את ההפלגות, שכן הן מאורגנות על ידי הסוכנות היהודית.[25]

עמדת סוסאיקוב לא היתה מקובלת על הולמן, שהודיע בפני משרד החוץ בלונדון, כי הפיקוח על התנועה אל רומניה ומשם נתון בידי ועדת הפיקוח של בעלות הברית. פנייה לממשלת רומניה, לא ויו בלבד שלא תעניל אלא שיהיה בה משום הכרה בכוחה של ממשלת רומניה להתנהל באופן עצמאי מהמשלה הבריטית. הולמן הוסיף כי הנוסעים הם מהגרים בלתי-לגאליים לדברי הולמן רב-החובל ואנשי הצוות ידעו, רב החובל מסר לשלטונות הנמל הסובייטים בנמל המפלגים לארץ ישראל. זאת ועוד, רב החובל מסר לשלטונות הנמל הסובייטים בנמל קונסטנצה על יעד הפלגתו: בכוונתו היה להפליג לחיפה. יש לבקש מהממשלה הסובייטית שתפעל אצל ממשלת רומניה למניעת הפלגות בלתי-לגאליות של יהודים.[26] הולמן הציע שהדבר יועבר לטיפול השגרירות הבריטית במוסקבה, ויוועבר למשרד החוץ הסובייטי על דרך הפעולה של הארגון המיוחד (אביב 1946) להימנע מלפנות למוסקווה בשל הזמחיות הרבה שהדבר יגרום ביחסי בריטניה והסובייטים. העיתות בין המערב לסובייטים במשרד ראו,

הנוגעים בשאר נושאי מתקשים להבין כי שיתוף הפעולה של היהודים עם הרוסים
שהיו, אינם יכולים לאשש אשמתם בבגידה. אשר לרוסים עצמם, הרי מסכימים
ומסרה על מצבם של היהודים. מה הבדל יש בין הרוסים
לבין הגרמנים? הרי גם הגרמנים שיתפו פעולה עם הנאצים, ואף על פי כן אנו
מוכנים להבחין בין הנאצים לבין הגרמנים.

בכתבה ב"פרבדה" מ-15 באוגוסט 1946 נאמר:

> "בתחילת המלחמה הגיעו לאזורים שונים של ברית המועצות, ובמיוחד לאזורים
> הדרומיים, פליטים יהודים מפולין ומאזורים אחרים שנכבשו על ידי הנאצים.
> הפליטים סיפרו על הזוועות שביצעו הנאצים בשבויי המלחמה ובאוכלוסייה
> האזרחית. הם סיפרו על הרציחות ההמוניות של יהודים בגטאות ובמחנות
> ההשמדה. הם סיפרו על הגזים הרעילים שבהם הרגו הנאצים את קורבנותיהם.
> הם סיפרו על הכבשנים שבהם שרפו הנאצים את גופות הקורבנות. הם סיפרו
> על הבורות הגדולים שבהם קברו הנאצים את הרוגיהם. הם סיפרו על הבורות
> הגדולים שבהם קברו הנאצים את הרוגיהם. הם סיפרו על הבורות הגדולים
> שבהם קברו הנאצים את הרוגיהם. הם סיפרו על הבורות הגדולים שבהם
> קברו הנאצים את הרוגיהם. הם סיפרו על הבורות הגדולים שבהם קברו
> הנאצים את הרוגיהם. הם סיפרו על הבורות הגדולים שבהם קברו הנאצים
> את הרוגיהם. הם סיפרו על הבורות הגדולים שבהם קברו הנאצים את
> הרוגיהם. הם סיפרו על הבורות הגדולים שבהם קברו הנאצים את הרוגיהם.
> הם סיפרו על הבורות הגדולים שבהם קברו הנאצים את הרוגיהם

ממייר בהונגריה, באסטריה ובאיטליה, יצרה בעיות כלכליות ובמחנות קשות עוון אשר
הפליגות של יהודים ואת, באשר בשל תשום מתגובת הבריטים. ואלו לאחר מכן היו
(ראה להלן). עד פברואר 1947, מעט מזעיר חזרו לשלם, אסרו רומניה על
והסכנות שהיו כרוכים בכך, נגע במידה רבה, מהפסקת ההפלגות מרומניה ומיוגוסלביה
לרבים אז היתה אפוא הברירה בין הישארות בארצם לבין הסיכון הכרוך בהפלגה
הגיעם אף הוא בהחזרת יהודים רבים ממחנות המעצר הבריטיים בקפריסין ובמקומות
לרבים. המשיגי בעיניהם נצא – להגשרת הולמן – מקפשיים של מאריגי ההעפלה
מרומניה. ליהודי, שרוב אוכלוסייתם חיה בעיירות קטנות ובכפרים, היה המצב

164

הקומוניסטית ממיניותה האחדות הראשונים מרומניה. ליהודי
יציאתם בהתאם לחוקי המדינה הולמן סבר שמדיניות זו מעידה על המפלגה
שמכרו את רכושן לזוגו לעזוב את רומניה, מצאו עצמן נפשות חסרות כל
היהודיים התמכרים במשלה. "יחסיה היהודית הדימוקרטית", המאגדות את כל הארגונים
בחודש מעידה על הדגש שבכוונת הניעים המנהיגה לחזל לסיים לחתל את היהודים שיגיעו
לשם למעניינים לסוע לארץ ישראל הצעת לפנות לאותם מסמכים, אשר יאורגנו את
יהודים מרומניה עלידי "יחידת היהודית הדימוקרטית". המאגדות את כל הארגונים
לבני יציאת היהודים. במחצית מאי 1947 היא דיווחה על גיוסי תנועת ההסתננות של
מנהל אנשים שמעידה בדחוף לגבול המערבי לא אמנם ולא המשפחה לא עדיין
ומורידי את הפרספיזה שלנו בכפי השלטונות." פעילי "המוסד לעלייה" סברו
שהקריות בבולגיה מעידות על שינוי בכפי השלטונות הרומנים לטיפסר
מהיהודים.[48]

השגרירות הבריטית ברומניה סברה, לעומת זאת, שלל שינוי במדיניות השלטונות
כלפי היהודים. "השינוי במדיניות נכון – לתגרות הולמן – מקפשיים של מאריגי ההעפלה
לרבים אז היתה אפוא הברירה בין הישארות בארצם לבין הסיכון הכרוך בהפלגה
מסוכנת שהיו כרוכים בכך, נגע במידה רבה, מהפסקת ההפלגות מרומניה ומיוגוסלביה
(ראה להלן). עד פברואר 1947, מעט מזעיר חזרו לשלם, אסרו רומניה על
הפלגות של יהודים ואת, באשר בשל תשום מתגובת הבריטים. ואלו לאחר מכן היו
ממייר בהונגריה, באסטריה ובאיטליה, יצרה בעיות כלכליות ובמחנות קשות עוון אשר

בהמשך המכתב נמסר, שהנציגה מהרגיש ופעילות היהודים בשוק השחור גרמה
"צבורה המבהילה ביותר". היהודים מתאשמים בכל הצרות שבא על
האשימשמית "צבורה המבהילה ביותר". היהודים מתאשמים בכל הצרות שבא על
הכלכלה הרומנית. "יהודים רבים עוסקים בסחר שחור ומרוויחים הון עתק, בעוד
שהקריות הבריטים מרוויחים בקושי את הדרוש לקיום. ... ישנם יהודים עשירים
מאוד, אך הם מעטים. רוב היהודים הם עניים מרודים, ומצבם הכלכלי הולך ומחמיר
מיום ליום."[47]

השגרירות הבריטית ברומניה סברה, לעומת זאת, שלל שינוי במדיניות השלטונות
כלפי היהודים. "השינוי במדיניות נכון – לתגרות הולמן – מקפשיים של מאריגי ההעפלה
לרבים אז היתה אפוא הברירה בין הישארות בארצם לבין הסיכון הכרוך בהפלגה
מסוכנת שהיו כרוכים בכך, נגע במידה רבה, מהפסקת ההפלגות מרומניה ומיוגוסלביה
(ראה להלן). עד פברואר 1947, מעט מזעיר חזרו לשלם, אסרו רומניה על
הפלגות של יהודים ואת, באשר בשל תשום מתגובת הבריטים. ואלו לאחר מכן היו
ממייר בהונגריה, באסטריה ובאיטליה, יצרה בעיות כלכליות ובמחנות קשות עוון אשר

הגיעו את ממשלת אליה לנוע את המשך התנועה.[49]

ראשי הארגון הציוני ברומניה שביקשו לקבל רשות לשגר כספים לפאריס
אל אגמי.
[אשליה] ... המאמצים להפריע לתנועה המבוהלת תואמת לא תועלה כל תכליה ולא כל אגמי אל מגיע
והשיטות) ואת שמשם מתפרצים מעבר ללא כל תכליה ולא כל תקווה לגיע לבסוף
ומרכזים יהודיים אחדים גופים מהם ברומניה. אחד מהם הוא [אמסריק]. המאבק
בקונדה שיא של רעב ממש ... רק זאת אוכל להגיד לכם: כיום, לצי, פוטושני
והמשתוללת, לקחה המדינה, והתוצאה כיום שהנו נמצאים של מצב אשר אחרי המלחמה המשמשת
בסדר יומנו. המדובר הוא על הרעב אשר במדינה. אחרי המלחמה המשמשת הראשון
אחת־על ממשלה קשה מאד המפילה על כל עניינו ועמדת על המקום הראשון

משום עובדות אלו שהם מהם מרעב והקהילות חסרות אונים שהם מרעב לא במקלט את דרך גומה. אלה הן
פשוט עובדות אלו שהם מהם מרעב והקהילות חסרות אונים שהם מרעב לא במקלט את דרך גומה. אלה הן

המזכיר הכללי בפועל של משרד החוץ הבולגרי מסר לבריטים על בוהטת ממשלתו למנוע מאנשים לעלות או לרדת מ"פדוקה". עם זאת הדגיש, כי החוק הבינלאומי מחייב את ממשלתו לספק דלק לאוניות.[63] ב-24 בספטמבר 1947 הסב גיבן סטרנדייל-בנט (John Sterndale-Bennet), צייר בריטניה בבולגריה, את תשומת לבו של משרד החוץ לאנשים אלו להפליג.[62]

> חתוך הרומני של הים השחור, חוץ והחרגיע הולכן לפני משרד החוץ הרומני לבל יתירו עם גרושם של מעפילי "עזיזה היהודים" ו"גאולה" לקפריסין ב-2 באוקטובר 1947 מלצו הבריטים להחתיל במערכה חדשה נגד רומניה ובולגריה, והפעם לגבי ה"פאנים".[71] מחלית אוקטובר החל לגייס למשרד החוץ בלונדון ויוחים על עבודות נגרות נרחבות, המתבצעות ב"פאן קרוסנס". שעבנה בקונסטנצה ועל הים ציפו שאניישים שלטונות הנמל. הסברה היתה, שהמעפילים עתידים להגיע לנמל ב-6-7 באוקטובר 1947. הולכן פיקפק אם תהיה השפעה לעמדה החריפה ששלח לשלטונות.[72] ב-11

> בולגריה התבקשו לעבור בקונסטנצה, שהיהודים רבים נעים לעבור בנמל זה מפני שלשלטונות בולגריה היה קשר עם הסוכנות היהודית בקונסטנצה, ושהיהודים יכלו לקבל שם מידע מדויק יותר מאשר בנמלים אחרים. אולם שיקולים מקצועיים של מארגני המעפילה, שחששו כי לאחר שתפלין עליהם שלטונות בולגריה יהיה קשה יותר להבריח אותם, הכריעו את הכף לטובת נמל בורגס.[73]
>
> ב-15 באוקטובר 1947 הגיעו לבורגס שתי ספינות מעפילים, "עזיזה היהודים" ו"גאולה", ובהן 2,400 איש. הן עגנו במפרץ הנמל, ומשם הוסעו המעפילים במשאיות לאזור מחנות הריכוז בסביבת העיר. הבולגרים הקצו לכל אחת מהספינות שני קצינים ושני שוטרים, שיפקחו על הירידה לחוף. הם הורו לקברניטים לא לאפשר ירידה של אנשים לחוף, אלא לאחר שיקבלו אשרות כניסה לבולגריה. הקברניטים סירבו לקבל את ההוראה, ואמרו שהם מוכנים לשלם את הקנסות שיוטלו עליהם בגין הפרת הוראות הבידוד. הבולגרים הסכימו לוותר על הקנסות, ובלבד שהספינות תעזובנה את הנמל. ב-17 באוקטובר הפליגו הספינות לכיוון הים השחור, ונעגנו במפרץ בורגס.[74]
>
> הבריטים ידעו על כוונת מארגני המעפלה לחדש את המלונות הבלתי-לגאליות מצפי בולגריה. ב-25 באוגוסט פנה הבריגדיר א. ר. גריר (E.R. Greer), נציג בריטניה בוועדת הפיקוח ברומניה, אל הגנרל נתונה ביד הסובייטים,[60] ואמנם ב-25 באוגוסט פנה שמיוסנט ברמיניה למניעת המלונות בלתי-לגאליות סבר, שהתלפה בשאלת הנגידה לדרום אמריקה.[59] הולכן, אשר הכניר בתקופת למשלת רומניה את החשיבות אוכלוסיית מוסאיקוב, ולמחרת היום פנה פרנק רוברטס (Frank Roberts), הציר הבריטי המסוכנים מסאיקוב, אנדריי וישינסקי,[61] בתקבות כתבה שפורסמה במטקוה, אל סגן שר החוץ הסובייטי, בעתון רומני "שטפאל" (Timpul) שטשת אלפים מהגרים יהודים "לאליות" עומדים להפליג לארץ ישראל בקרוב על סטפון רב של צפרים וצעירות יהודים הנעים לעבר לנצאנות הבריטית ברומניה. חוץ והתריע הולכן לפני משרד החוץ הרומני לבל יתירו

> בולגריה המשמשים עורק תקשורת ראשי לטובייטים לישראל ומאפקה 1947 תעורר את תשומת לבכם.[70]
>
> עם גרושם של מעפילי "עזיזה היהודים" ו"גאולה" לקפריסין ב-2 באוקטובר 1947 מלאו הבריטים להתחיל במערכה חדשה נגד רומניה ובולגריה, והפעם לגבי ה"פאנים".[71] מחלית אוקטובר החל לגייס למשרד החוץ בלונדון ויוחים על עבודות נגרות נרחבות, המתבצעות ב"פאן קרוסנס". שעבנה בקונסטנצה ועל הים ציפו שאניישים שלטונות הנמל. הסברה היתה, שהמעפילים עתידים להגיע לנמל ב-6-7 באוקטובר 1947. הולכן פיקפק אם תהיה השפעה לעמדה החריפה ששלח לשלטונות.[72] ב-11

הרומני גם הוא וקם צעדים אלו ואת הפיכתם המתמשכים בתפילת ה"פאנים"
שניסתה למנוע את הגבול לתוגריה", בסוף נובמבר, ונעצרה על־ידי משמר הגבול
ירושלים כשרת חוץ, יש קשר לשינוי המדיניות.[76] הוקמו דיונים עם קבוצה של יהודים
של אנה פאוקר (Ana Pauker), יהודייה, אשר התנגדה לתנועה הבלתי־לגאלית של
מטבע זר, אנגים וקרות ומלכות אל מחוץ למדינה. הוא סבר שלמרות הם מחתילה נובמבר
משום שכן העובדים התגבר רבים מהמנהיגות התפילים, גם בין למנוע הברחות של
רומניה והנהגה החליטו לנהוג את מטבעם של מהגרים בלתי־לגאליים בגבול ביולי
אירופה 43 ואמשים נאמרו רבים מהם שפר על גילוי ארגון יהודי. הסכנה קנדל, ממסלול
השלטונות מתעמת בחתילת דצמבר 1947 הצביעו הנציגים הבריטיים ברומניה על שינוי המסטמן אצל

> לתנועה הבלתי־לגאלית ולהפוך אותה לחלק מכוחי לחידוש המסחר בין שתי המדינות, ויש הדורשים להסיע
> לבריטניה הוועדה כל מכוי מבין מקרוב לתמלוגה הקומוניסטית שני תפקיד תנועה ובכך פרטי תמורת 15% לאחרונה
> שמעורבותה של רומניה בתנועה הבלתי־לגאלית פוגעת במערכת היחסים בין רומניה המכרים לי אישית של יחידים, שמשפחותיהם כמשך שלושה דורות, הוא סיפר על ארבעה מקרים
> בתוך המכרי של המפלגה הקומוניסטית לבי יציאת היחידים: יש הסוגיים מתוך כוונה "להסתלק לפני שהיה מאוחר מדי". קנדל מסר על חילוקי דעות
> משווים, מתוך כוונה "להסתלק לפני שהיה מאוחר מדי". קנדל מסר על חילוקי דעות
> לאחרונה מבין מכרו לתמלוגה הקומוניסטית שני תפקיד תנועה ובכך פרטי תמורת 15% לאחרונה
> שמעורבותה של רומניה בתנועה הבלתי־לגאלית פוגעת במערכת היחסים בין רומניה המכרים לי אישית של יחידים, שמשפחותיהם כמשך שלושה דורות, הוא סיפר על ארבעה מקרים
> בתוך המכרי של המפלגה הקומוניסטית לבי יציאת היחידים: יש הסוגיים מתוך כוונה "להסתלק לפני שהיה מאוחר מדי". קנדל מסר על חילוקי דעות
> לתנועה הבלתי־לגאלית ולהפוך אותה לחלק מכוחי לחידוש המסחר בין שתי המדינות, ויש הדורשים להסיע
> לבריטניה הוועדה כל מכוי מבין מקרוב לתמלוגה הקומוניסטית שני תפקיד תנועה ובכך פרטי תמורת 15% לאחרונה
> שמעורבותה של רומניה בתנועה הבלתי־לגאלית פוגעת במערכת היחסים בין רומניה המכרים לי אישית של יחידים, שמשפחותיהם כמשך שלושה דורות, הוא סיפר על ארבעה מקרים
> בתוך המכרי של המפלגה הקומוניסטית לבי יציאת היחידים: יש הסוגיים מתוך כוונה "להסתלק לפני שהיה מאוחר מדי". קנדל מסר על חילוקי דעות
> לתנועה הבלתי־לגאלית ולהפוך אותה לחלק מכוחי לחידוש המסחר בין שתי המדינות, ויש הדורשים להסיע
> לבריטניה הוועדה כל מכוי מבין מקרוב לתמלוגה הקומוניסטית שני תפקיד תנועה ובכך פרטי תמורת 15% לאחרונה
> שמעורבותה של רומניה בתנועה הבלתי־לגאלית פוגעת במערכת היחסים בין רומניה המכרים לי אישית של יחידים, שמשפחותיהם כמשך שלושה דורות, הוא סיפר על ארבעה מקרים
> בתוך המכרי של המפלגה הקומוניסטית לבי יציאת היחידים: יש הסוגיים מתוך כוונה "להסתלק לפני שהיה מאוחר מדי". קנדל מסר על חילוקי דעות
> לתנועה הבלתי־לגאלית ולהפוך אותה לחלק מכוחי לחידוש המסחר בין שתי המדינות, ויש הדורשים להסיע
> לבריטניה הוועדה כל מכוי מבין מקרוב לתמלוגה הקומוניסטית שני תפקיד תנועה ובכך פרטי תמורת 15% לאחרונה
> שמעורבותה של רומניה בתנועה הבלתי־לגאלית פוגעת במערכת היחסים בין רומניה המכרים לי אישית של יחידים, שמשפחותיהם כמשך שלושה דורות, הוא סיפר על ארבעה מקרים
> בתוך המכרי של המפלגה הקומוניסטית לבי יציאת היחידים: יש הסוגיים מתוך כוונה "להסתלק לפני שהיה מאוחר מדי". קנדל מסר על חילוקי דעות
> לתנועה הבלתי־לגאלית ולהפוך אותה לחלק מכוחי לחידוש המסחר בין שתי המדינות, ויש הדורשים להסיע
> לבריטניה הוועדה כל מכוי מבין מקרוב לתמלוגה הקומוניסטית שני תפקיד תנועה ובכך פרטי תמורת 15% לאחרונה
> שמעורבותה של רומניה בתנועה הבלתי־לגאלית פוגעת במערכת היחסים בין רומניה המכרים לי אישית של יחידים, שמשפחותיהם כמשך שלושה דורות, הוא סיפר על ארבעה מקרים
> בתוך המכרי של המפלגה הקומוניסטית לבי יציאת היחידים: יש הסוגיים מתוך כוונה "להסתלק לפני שהיה מאוחר מדי". קנדל מסר על חילוקי דעות
> לתנועה הבלתי־לגאלית ולהפוך אותה לחלק מכוחי לחידוש המסחר בין שתי המדינות, ויש הדורשים להסיע
> לבריטניה הוועדה כל מכוי מבין מקרוב לתמלוגה הקומוניסטית שני תפקיד תנועה ובכך פרטי תמורת 15% לאחרונה
> שמעורבותה של רומניה בתנועה הבלתי־לגאלית פוגעת במערכת היחסים בין רומניה המכרים לי אישית של יחידים, שמשפחותיהם כמשך שלושה דורות, הוא סיפר על ארבעה מקרים
> בתוך המכרי של המפלגה הקומוניסטית לבי יציאת היחידים: יש הסוגיים מתוך כוונה "להסתלק לפני שהיה מאוחר מדי". קנדל מסר על חילוקי דעות
> לתנועה הבלתי־לגאלית ולהפוך אותה לחלק מכוחי לחידוש המסחר בין שתי המדינות, ויש הדורשים להסיע
> לבריטניה הוועדה כל מכוי מבין מקרוב לתמלוגה הקומוניסטית שני תפקיד תנועה ובכך פרטי תמורת 15% לאחרונה
> שמעורבותה של רומניה בתנועה הבלתי־לגאלית פוגעת במערכת היחסים בין רומניה המכרים לי אישית של יחידים, שמשפחותיהם כמשך שלושה דורות, הוא סיפר על ארבעה מקרים
> בתוך המכרי של המפלגה הקומוניסטית לבי יציאת היחידים: יש הסוגיים מתוך כוונה "להסתלק לפני שהיה מאוחר מדי". קנדל מסר על חילוקי דעות

המאבק נגד ההפלגות מארצות הבלקן

מיוחדת לאומה יהודית בארץ־ישראל. [95] יוגוסלוויה היתה המדינה היחידה באירופה שבה הוקמה מפלגה קומוניסטית עוד לפני תום המלחמה, ומספר חבריה הגיע ל־12,000 איש עוד לפני סוף 1941. [96] מפלגה זו הצליחה לגייס לשורותיה את רוב הפעילים הקומוניסטים שהיו בשטחי יוגוסלוויה לפני המלחמה, ובמהלך המלחמה הפכה לכוח הפוליטי המאורגן היחיד בשטחים רבים. [97] בשנת 1945 מנתה המפלגה 140,000 חברים, ובשנת 1948 — 470,000 חברים. [98] מפלגה זו הצליחה לגייס לשורותיה את רוב הפעילים הקומוניסטים שהיו בשטחי יוגוסלוויה לפני המלחמה, ובמהלך המלחמה הפכה לכוח הפוליטי המאורגן היחיד בשטחים רבים. [97] בשנת 1945 מנתה המפלגה 140,000 חברים, ובשנת 1948 — 470,000 חברים. [98] מפלגה זו הצליחה לגייס לשורותיה את רוב הפעילים הקומוניסטים שהיו בשטחי יוגוסלוויה לפני המלחמה, ובמהלך המלחמה הפכה לכוח הפוליטי המאורגן היחיד בשטחים רבים. [97] בשנת 1945 מנתה המפלגה 140,000 חברים, ובשנת 1948 — 470,000 חברים. [98]

יוגוסלוויה. [99] בשנת 1941 מנתה המפלגה 12,000 חברים, ובשנת 1945 — 140,000 חברים. [100] מפלגה זו הצליחה לגייס לשורותיה את רוב הפעילים הקומוניסטים שהיו בשטחי יוגוסלוויה לפני המלחמה, ובמהלך המלחמה הפכה לכוח הפוליטי המאורגן היחיד בשטחים רבים. [97] בשנת 1945 מנתה המפלגה 140,000 חברים, ובשנת 1948 — 470,000 חברים. [98] מפלגה זו הצליחה לגייס לשורותיה את רוב הפעילים הקומוניסטים שהיו בשטחי יוגוסלוויה לפני המלחמה, ובמהלך המלחמה הפכה לכוח הפוליטי המאורגן היחיד בשטחים רבים. [97] בשנת 1945 מנתה המפלגה 140,000 חברים, ובשנת 1948 — 470,000 חברים. [98]

החודרים לתוך ישראל. לאחר דיווח על כוונתן במדוש אפריל של 10 קבוצות
לא.[112] בהצעה שנועה שתי עליהן עצמן שתי הטיסות לתסכים
עליהן הוטסו שתי הטיסות הראשונות לקבוצות הלחימה. טיסה
שהמשלחת תקדיש תשומת לב מיוחדת לציונות הבריטית ולאנשי הציונות באזור ונציגי
הישוב אותם היו רוברט סמולי מהסוכנות היהודית ומשה שרת, שהיה אז מנהל המחלקה
המדינית של הסוכנות היהודית. שרת לא הגיע לארץ ישראל עד 1946.[113]
(G.L. Clutton), המכיר היטב את ארצות הבלקן, ובמיוחד את יוגוסלביה, ושהיה
עד אפריל 1946 הנציג הבריטי בבלגרד, נשלח לאתונה כדי לסייע בהקמת
המשרד המאוחד לקשרים עם יוגוסלביה. הוא הגיע לאתונה ב-20 במרס 1946.[114]
לאחר שהות קצרה בבירת יוון הוא נסע לסלוניקי, שם הקים את משרדו הראשי
של המשלחת. בסלוניקי הוקם גם מרכז הקשר עם יוגוסלביה, שהיה בידי
הקולונל ג'ון מקפרלן (John Macfarlane), שהיה עד אז נספח צבאי בבלגרד.[115]
מקפרלן הגיע לסלוניקי ב-30 במרס 1946 ונשאר בה עד יולי 1947.[116]
בתחילת יוני 1946 הורה משרד החוץ הבריטי לקונסול הכללי בבלגרד לבקש
מהממשלה היוגוסלבית לאפשר לנציגי המשלחת לבקר בקרב יחידות הפרטיזנים
הבריטיות שנותרו ביוגוסלביה. הבקשה נדחתה בנימוק שהמשלחת אינה
מוסמכת לדון בנושאים צבאיים.[117] ב-15 ביוני הגיעו לבלגרד שני קצינים
בריטיים בכירים, האלוף סר ג'ון הרווי-בת'ל (John Harvey-Bathell) והקולונל
ג'ון מקפרלן, כדי לדון עם הממשלה היוגוסלבית בנושא זה. הם נפגשו עם
מרשל טיטו ועם שר החוץ סטויאדינוביץ', אך לא הצליחו לשנות את עמדת
הממשלה היוגוסלבית.[118] הרווי-בת'ל ומקפרלן חזרו לסלוניקי ב-17 ביוני.
ב-19 ביוני הגיעו לבלגרד שני קצינים בריטיים נוספים, הקולונל ג'ון סמיית
(John Smyth) והקפטן ג'ון סטיוארט (John Stewart), שהיו אמורים להצטרף
למשלחת יוגוסלבית למצרים. הם נסעו לקהיר ב-21 ביוני.[119]
ואמנם בתחילת יוני 1946 הורה משרד החוץ לבלגרד לבקש
מהממשלה היוגוסלבית לאפשר למשלחת הבריטית לבקר בקרב יחידות
הפרטיזנים הבריטיים שנותרו ביוגוסלביה. הבקשה נדחתה בנימוק שהמשלחת
אינה מוסמכת לדון בנושאים צבאיים.[120] ב-15 ביוני הגיעו לבלגרד שני קצינים
בריטיים בכירים, האלוף סר ג'ון הרווי-בת'ל והקולונל ג'ון מקפרלן, כדי לדון עם
הממשלה היוגוסלבית בנושא זה. הם נפגשו עם מרשל טיטו ועם שר החוץ
סטויאדינוביץ', אך לא הצליחו לשנות את עמדת הממשלה היוגוסלבית.[121]
הרווי-בת'ל ומקפרלן חזרו לסלוניקי ב-17 ביוני. ב-19 ביוני הגיעו לבלגרד שני
קצינים בריטיים נוספים, הקולונל ג'ון סמיית והקפטן ג'ון סטיוארט, שהיו
אמורים להצטרף למשלחת יוגוסלבית למצרים. הם נסעו לקהיר ב-21 ביוני.[122]

ג'ארלס פיק (Charles Peake), המשגריר הבריטי ביוגוסלביה, ביום בסוף
מאי 1946 ביקר בסלוניקי, ושוחח עם חברי המשלחת הבריטית. הוא
הגיע לסלוניקי מבלגרד, שם נפגש עם ראש הממשלה היוגוסלבי מרשל טיטו
ועם שר החוץ סטויאדינוביץ'. פיק הגיע למסקנה שהמשלחת הבריטית
לא תצליח להשיג את מטרותיה ביוגוסלביה, ושהיא עלולה אף להזיק
לאינטרסים הבריטיים במדינה. הוא המליץ לצמצם את פעילות המשלחת
ולהעביר את מרכז הכובד שלה לאתונה.[123]
ב-1 ביוני 1946 הגיעו לסלוניקי שני קצינים בריטיים נוספים, הקולונל
ג'ון סמיית והקפטן ג'ון סטיוארט, שהיו אמורים להצטרף למשלחת
הבריטית ליוגוסלביה. הם נסעו לבלגרד ב-3 ביוני.[124] ב-5 ביוני הגיעו
לסלוניקי שני קצינים בריטיים נוספים, הקולונל ג'ון סמיית והקפטן ג'ון
סטיוארט, שהיו אמורים להצטרף למשלחת הבריטית ליוגוסלביה. הם נסעו
לבלגרד ב-3 ביוני.[125] ב-5 ביוני הגיעו לסלוניקי שני קצינים בריטיים
נוספים, הקולונל ג'ון סמיית והקפטן ג'ון סטיוארט, שהיו אמורים להצטרף
למשלחת הבריטית ליוגוסלביה. הם נסעו לבלגרד ב-3 ביוני.[126]
ב-1 ביוני 1946 ניתן לראשונה לאזרחים בריטיים לבקר ביוגוסלביה
ללא אשרת כניסה. הדבר נעשה בעקבות הסכם שנחתם בין ממשלת
בריטניה לממשלת יוגוסלביה.[127] ההסכם קבע כי אזרחים בריטיים יוכלו
להיכנס ליוגוסלביה ללא אשרה, ושיוכלו לשהות בה עד 90 יום.[128]
ההסכם נחתם לאחר משא ומתן ממושך, שנמשך כמה חודשים. הוא
נחתם בסופו של דבר בגלל הרצון של שתי המדינות לשפר את יחסיהן.
ההסכם נחתם בבלגרד על ידי שר החוץ היוגוסלבי סטויאדינוביץ' ועל ידי
השגריר הבריטי ביוגוסלביה, ריצ'רד סטוקס.[129] ההסכם נכנס לתוקף ב-1
ביוני 1946, ותוקפו היה לתקופה של שנה.[130]
ההסכם קבע כי אזרחים בריטיים יוכלו להיכנס ליוגוסלביה ללא אשרה,
ושיוכלו לשהות בה עד 90 יום. הוא קבע גם כי אזרחים בריטיים יוכלו
לנסוע בכל חלקי יוגוסלביה, למעט באזורים צבאיים מוגבלים. ההסכם קבע
גם כי אזרחים בריטיים יוכלו להחזיק ברכב פרטי, ושיוכלו להשתמש בו
בכבישים הציבוריים.[131]
ההסכם קבע כי אזרחים בריטיים יוכלו להיכנס ליוגוסלביה ללא אשרה,
ושיוכלו לשהות בה עד 90 יום. הוא קבע גם כי אזרחים בריטיים יוכלו
לנסוע בכל חלקי יוגוסלביה, למעט באזורים צבאיים מוגבלים. ההסכם קבע
גם כי אזרחים בריטיים יוכלו להחזיק ברכב פרטי, ושיוכלו להשתמש בו
בכבישים הציבוריים.[132]
ההסכם קבע כי אזרחים בריטיים יוכלו להיכנס ליוגוסלביה ללא אשרה,
ושיוכלו לשהות בה עד 90 יום. הוא קבע גם כי אזרחים בריטיים יוכלו
לנסוע בכל חלקי יוגוסלביה, למעט באזורים צבאיים מוגבלים. ההסכם קבע
גם כי אזרחים בריטיים יוכלו להחזיק ברכב פרטי, ושיוכלו להשתמש בו
בכבישים הציבוריים.[133]
ההסכם קבע כי אזרחים בריטיים יוכלו להיכנס ליוגוסלביה ללא אשרה,
ושיוכלו לשהות בה עד 90 יום. הוא קבע גם כי אזרחים בריטיים יוכלו
לנסוע בכל חלקי יוגוסלביה, למעט באזורים צבאיים מוגבלים. ההסכם קבע
גם כי אזרחים בריטיים יוכלו להחזיק ברכב פרטי, ושיוכלו להשתמש בו
בכבישים הציבוריים.[134]

שהשלטונות המקומיים ערים לתנועה המתנהלת דרך המדינה, ובוודאי שהם יודעים על קיומם של שני המחנות הממוקמים ליד זגרב ובהם חמשת אלפים יהודים העתידים להפליג מיוגוסלוויה.[122] בלונדון חששו אותו זמן, שהספינה "אגיה אנאסטסיה", שאת הפלגתה עם מעפילים מרומניה הם הצליחו למנוע, תנסה לטעון מעפילים באחד ממגלי הים האדריאטי כגון ספליט (Split) שביוגוסלוויה. בשל המתיחות בין שתי המדינות התלבטו בלונדון כיצד לפעול. במכתבו אל בֶּיית ממשרד החוץ כתב הייאם ממשרד המושבות בסוף אוקטובר: "אנו ערים לכך, שהאווירה ביוגוסלוויה אינה נוחה במיוחד לכל פנייה, ששגריר הוד מלכותו עשוי להפנות; ייתכן שמסיבה זו אין מה להפסיד מנקיטת עמדה אגרסיבית."[123] בטרם היה סיפק בידי לונדון לנקוט בצעד כלשהו, הפליגו מבקר ב־2 בנובמבר שתי אוניות מעפילים: "כנסת ישראל" (Lochita) ובה יותר מ־3,000 מעפילים מרומניה ו"אגיה אנאסטסיה" ובה כ־600 מעפילים, רובם מהונגריה. על־פי התכנית היתה אמורה "אגיה אנאסטסיה" להעביר את נוסעיה ל"כנסת ישראל" בקרבת חופי ארץ ישראל, כדי למנוע את החרמתה ואת מעצרם של המלחים הזרים. יומיים לאחר ההפלגה התקלקל מנועה של "אגיה אנאסטסיה" והספינה טבעה. מעפילי הספינה עברו ל"כנסת ישראל", אשר חזרה לנמל ספליט כדי להצטייד באספקה נוספת. ב־26 בנובמבר נעצרה "כנסת ישראל" על־ידי הבריטים כשעל סיפונה 3,845 מעפילים.[124]

פיק טען בפגישתו עם גנרל וֶלְבִּיט, כי לנוכח הפיקוח הקפדני בגבולות הוא מתקשה להאמין, שממשלת יוגוסלוויה אינה יודעת על ההגירה הבלתי־לגאלית של יהודים. בנסיון לדרבן את השלטונות לפעול ציין השגריר, שתנועה בלתי־לגאלית זו מאפשרת למתנגדי המשטר לצאת את המדינה במסווה של יהודים.[125] וֶלְבִּיט טען, שהממשלה רואה תנועה זו כמנוגדת לאינטרסים שלה והיא מעוניינת להביא לסיומה. הוא רמז על הקושי להתמודד עמה משום שזו תנועה המתנהלת ברחבי אירופה ומנוהלת בכשדרן על־ידי ארגון מרכזי, שקשה לעקוב אחר פעולתו. פיק השיב, כי בתזכיר שהגיש מצוינות שיטות פעולה העשויות למייע לעצור את התנועה דרך יוגוסלוויה, וכי הוא מצפה לשמוע על הצעדים שהשלטונות מתכוונים לנקוט. באותה הזדמנות סיפר וֶלְבִּיט על ספינה יוונית (כוונתו היתה ל"רפיח" Athnai), שהגיעה לספליט ועליה מספר לא ידוע של יהודים, שהיה צורך להורידם לחוף. פיק ביקש מוֶלְבִּיט למנוע מאנשים אלה לעלות על בל ספינה אחרת.[126] בזמן השיחה עם וֶלְבִּיט לא ידע פיק על הפלגתה של "כנסת ישראל". עשרה ימים לאחר השיחה בין שני האישים הפליגה "רפיח", ועליה 785 מעפילים מרומניה. ב־7 בדצמבר טבעה הספינה ליד האי סיריניה בדוֹדֶקַנֵז. שמונה מעפילים טבעו. ב־12 בחודש פונו המעפילים על־ידי שתי אוניות כריטיות לכרתים ומשם הועברו לקפריסין.[127]

פיק קבל בפני טיטו במחצית דצמבר על שנוסעי הספינה "רפיח" הורשו להפליג מגמל יוגוסלווי, וזאת למרות ההבטחה שקיבל מוֶלְבִּיט. טיטו טען, כי אין אינטרס יוגוסלווי לסייע להגירה היהודית לארץ ישראל. הוא היפנה אצבע מאשימה כלפי לה גרדיה, המנהל הכללי של אונרר"א, אשר ביקר ביוגוסלוויה באוגוסט האחרון והאיץ בטיטו לסייע לתנועה. זו גם הסיבה, אמר, להקמת מחנות המעבר במדינה המקבלים אספקה מאונרר"א. פיק ניסה לברר אם היתנה לה גרדיה את המשך הסיוע ליוגוסלוויה בעזרה

לחנועה היהודית. טיטו התחמק ממתן תשובה ברורה, אכל השתדל ליצור את הרושם, שמופעלת עליו מעין סחטנות. לדבריו, היהודים רשאים להישאר במחנות ולמרות העובדה שאחדים מהם בורחים מזמן לזמן, אין אפשרות להכניסם למחנות ריכוז. השגריר טען, שאין מדובר ביחידים אלא בתנועה שוטפת ושיטתית המנוהלת על־ידי ארגון. טיטו לא קיבל טענה זו ופיק מצדו הבטיח להמציא הוכחות.[128]

מחקירת הצוות היווני של "רפיח" התברר לבריטים, שלשלטונות הנמל היוגוסלוויים בבקר פיקחו על עליית המעפילים (שהגיעו ברכבת מזגרב) אל האונייה, שתודלקה בגלוי בידי היוגוסלווים. יתֵרה מזו, על תורן הספינה התנוסס דגל ציוני.[129] מידע זה וסקירה על המגעים, שנערכו עם היוגוסלווים מאז אוגוסט 1946, נמסרו בסוף דצמבר לטיטו, והוא התבקש לעמד בהבטחתו לחקור את המקרה.[130] כאשר הוגשה האיגרת, טען וֶלְבִּיט, כי הוא יופתע "אם חפליג עוד אונייה, שכן אף־על־פי ששלטונות יוגוסלוויה אינם מעוניינים בכך, הם אינם מסוגלים לעצור את ההפלגות." בתגובה לכך הודיע פיק, כי אונרר"א, עקורים יהודים במחנות, הורה המרשל להפסיק את תנועת המעבר."[131] ואמנם, ב־21 במרס 1947, דיווח פיק למשרד החוץ, כי מאז המגעים שנערכו עם שלטונות יוגוסלוויה בחודשים דצמבר 1946 וינואר 1947, לא החנהלה תנועה בלתי־לגאלית של יהודים דרך יוגוסלוויה. השגריר ציין, כי אף־על־פי שלא התקבלה תשובה לאיגרת שהגיש קלוטון לטיטו בסוף דצמבר, הרושם הוא, שחברי ממשלת יוגוסלוויה מתנגדים להמשך התנועה דרך המדינה. פיק סבר, שהשלטונות נקטו את הצעדים הנחוצים, ולפיכך המליץ למשרד החוץ להימנע מלהאיץ בממשלת יוגוסלוויה לפעול נגד ההגירה הבלתי־לגאלית.[132] אישור להערכה זו של השגריר קיבל משרד החוץ מהמשלחת הפוליטית הבריטית בהונגריה, שדיווחה על הודעתו של סגן שר הפנים המקומי, ששלטונות יוגוסלוויה משתפים פעולה בחסימת הגבול בין שתי המדינות, וכתוצאה מכך חדלה התנועה הבלתי־לגאלית.[133] הפוגה חלה גם בהפלגות הבלתי־לגאליות. 15 חודשים חלפו מאז הפליגה "רפיח" ועד אשר הפליגה מחופי יוגוסלוויה ספינה נוספת "בונים ולוחמים" ב־18 בפברואר 1948.

המקורות הציוניים דיווחו במהלך 1947 על התנגדותם הנחרצת של שלטונות יוגוסלוויה להמשך ההפלגות של ספינות מעפילים מהמדינה ועל האיסור להכשיר ספינות בנמלי יוגוסלוויה. אבריאל, שקיים קשרים הדוקים עם אישי ממשל יוגוסלווים סבר, שהשלטונות המקומיים מבקשים למתן את המתיחות עם בריטניה, אשר הותרפה, בין השאר, בשל הסיוע שהם הגישו להגירה הבלתי־לגאלית. לדבריו, עם צרופו של נציג יוגוסלווי לאונסקו"פ החליטה ממשלת יוגוסלוויה, שאינה יכולה לחקור את שאלת ארץ ישראל, ובו בזמן לסייע להגירה הבלתי־לגאלית. היא הודיעה על הפסקת הפעולות לחקופת הקיץ והציעה לחדש את הקשר בספטמבר 1947. שייקה דן מציין, שגם לאחר שאמרו היוגוסלווים את המשך ההפלגות הבלתי־לגאליות, נמשכו קשריו ופגישותיו עם ראש שרותי הבטחון היוגוסלווי.[134]

המגעים שניהלה השגרירות הבריטית ביוגוסלוויה בנושא ההגירה הבלתי־לגאלית של היהודים, היו ברובם עם גנרל וֶלְבִּיט, סגן שר החוץ. על עמדת ממשלתו לגבי עתידם של היהודים באירופה ניתן להתרשם משיחות שקיים עס־אליהו אפשטיין (אילת) ביוני 1947. ההיכרות הראשונה ביניהם היתה בקהיר במהלך מלחמת העולם השנייה, אז שרת וֶלְבִּיט כגנרל בצבאו של טיטו. וֶלְבִּיט ניסה לשכנע את אפשטיין בכוונותיה הידידותיות

מנגליון.

בפברואר 1947 לא היתה כל מניעה מצד ממשלת רומניה והבולגרית להחזיר את הפליטות
בעלת אזרחיות פרי־סובייטית זיווה, קרינתיה זיון
בסיוע החץ של יוגוסלוויה לא חלו שינויים בסדר. והיא הוסיפה להיות
של העצרת הכללית של האומות המאוחדות,[136] היתר את חרצובות לשונו של גרומיקו (14.5.47) בסוף המושב
בספטמבר.[135] ניתן להניח, שגאנוי המפורסם שבמשב העצרת הכללית
כן הציע את עזרתו לעצירי הציונים עם יבקרו בבולגריה לפני כינוס מושב
הכיע את תקוותו שהוועדה הבין־לאומית לחקירת הבעיה היהודית באירופה
ובעלות בריתה, מעין, הניעו למסקנה, שרק ארץ־ישראל יכולה לקלוט את יהודי מרכז
אירופה, מאחר שארץ מדינה אחרת בעולם המוכנה לקלוט מספר גדול של יהודים. וגלפגם
הזדמנות היסטורית לתגובה דציזיונית לתגובה לתגובה לתגובה

ההגירה היהודית מרומניה ורבה, 1938–1947, תיבור לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה", אוניברסיטת חיפה 1984, עמ' 589–594: ראה גם לעיל חלק ראשון, פרק ג'.

2 קנוול אל הנציב, 6.2.45, PRO, FO371/51169, WR1190; מזכר הנדרסון, 3.5.45, שם: לה רוגטל אל בווין, מט' 546, 22.5.45, PRO, FO371/51117, WR1285.

3 לה רוגטל אל בווין, מט' 250, 2.8.46, PRO, FO371/51121, WR2499: ראה גם הנציגות הפוליטית בבוקרשט אל אידן, מס' 176, 16.6.45, PRO, FO371/51095, WR1989; על האנטישמיות ברומניה בין שתי מלחמות עולם ראה ואגו, הצל של צלב הקרס, עמ' 19–72; ואגו, "התבוללות יהדית ברומניה ובהונגריה", עמ' 105–107, 115–126; Stephen Fischer-Galati, "Fascism, Communism, and the Jewish Question in Roumania", *Jews and Non-Jews in Eastern Europe*, pp. 157–175 (להלן פישר־גאלטי, "פשיזם, קומוניזם והשאלה היהודית בדומניה"); Stephen Fischer-Galati, "The Radical Left and Assimilation: The Case of Romania", *Jewish Assimilation in Modern Times*, pp. 57–74 (להלן פישר־גאלטי, "השמאל הרדיקלי וההתבוללות").

4 ישעיהו טדכטנברג "למצבם של יהודי דומניה", 18.2.45, א.ת.ה., 14/160א.

5 פרוטוקול ישיבת לשכת מפא"י, 21.3.45, אמ"ע, 25/45 וכן בישיבת הוועד הפועל של ההסתדרות באותו יום; דין וחשבון של אבדיאל, 23.3.45, א.ת.ה., 14/17; אבדיאל מקושטא אל הקיבוץ, 2.6.45, בית לוחמי הגטאות, תיק קושטא: הוועידה השישית של ההסתדרות 28.1.45 – 2.2.45, דברי דובקין, ארכיון ההסתדרות; לגבי עמדת השלטונות הרומניים לגבי יציאת היהודים, ראה שטיינברג, ההגירה היהודית מרומניה, עמ' 614–624.

6 מדוד צימנד, 19.8.45, א.ת.ה., 14/64.

7 בוקרשט אל וניה (הדרי), 3.1.45, א.ת.ה., 14/397: "אגמי" אל "מאיר" (תורכיה), 19.3.45, 9.4.45, 30.5.45, שם: מדוד צימנד, 19.8.45, א.ת.ה., 14/64; פרוטוקול ישיבת הוועד הפועל של ההסתדרות, 18.9.45, דברי צימנד, ארכיון ההסתדרות; מפי יונה (רוון), 26.1.47, א.ת.ה., 14/70; באואר, הבריחה, פרק ראשון; דקל, בנתיבי "הבריחה", עמ' 191, 194–196; שטיינברג, ההגירה היהודית מרומניה, עמ' 640–648.

8 צימנד, שם: דברי אוסקר וויס בישיבת השליחים בבדטיסלווה, 20.10.45, א.ת.ה., 14/160; מ"ארצי", 8.7.45, א.ת.ה., 14/70: מ"אגמי" ל"מאיר" (תורכיה), 24.6.45, 27.9.45, א.ת.ה., 14/397: "אגמי" אל "ארצי", 19.10.45, שם: באואר, הבריחה, עמ' 150–152; גלבר, נושאי הדגל, עמ' 535–536.

9 על המאבקים הפנימיים בקהילה היהודית ברומניה ראה: ש. אבני, "יציאת רומניה 1944–1980 (תהליך האווקואציה של יהדי דומניה ועלייתם ארצה)", חלק א', משואה, ר' (אפריל 1982), עמ' 148–174; על פילדדמן ראה: שטיינברג, ההגירה היהודית מרומניה, עמ' 635–636; ראה גם דפאל ואגו, "יהדים במשטר הקומוניסטי ברומניה, 1944–1948", יחדות מזרח אירופה בין שואה לתקומה 1944–1948 (עורך בנימין פינקוס), אוניברסיטת בן־גוריון בנגב 1987, עמ' 133–152.

10 דין וחשבון חלת־שנתי של הנציגות הבריטית ברומניה על ענייני היהודים, 5.11.45, PRO, FO770/85.

11 דיווח על אספה של האוכלוסייה היהודית בבוקרשט, 20.11.45, PRO, FO770/85; שפרן אל המשלחת הבריטית בבוקרשט, 18.11.45, שם: מחאה בנגד ההגבלות שמטילה בריטניה על ההגירה לארץ ישראל ועל ההתיישבות כה הוגשה לנציגות הבריטית ב־23 בדצמבר, על־ידי האגף הדומני של הקונגרס היהדי העולמי. זיסו (Zissu) אל נציג בריטניה בבוקרשט, 23.12.45, שם.

12 מכתב אל מיסון, 2.5.45, PRO, FO371/51116, WR1285; בתזכיד שהגיש משרד

החוץ בלונדון לקבינט הדגש, שכל עוד יעמידו הסובייטים מכשולים בפני מהגרים פוטנציאליים באזורי הכיבוש שלה, לא יהיו יהודים דבים, שידצו או יוכלו להגיע לארץ ישראל. תזכיר של משרד החוץ לקבינט, 11.6.45, PRO, FO371/45377, E3975.

13 תזכיר של הנציב העליון "רוסיה וארץ ישראל", 20.12.45, PRO, FO181/1019.

14 בישיבת שליחי "הבריחה" ב־19 במרס נמסר, שהרוסים אישרו את הפלגת הספינה. דין וחשבון על ישיבת שליחי "הבריחה" בבדטיסלווה, 19.3.46, א.ת.ה., תיקי בריחה א'; במוף 1944 הפליגו מקונסטנצה שברומניה "צלאח־א־דין" (Selahadine) ו"טודוס" (Toros) לקושטא ומשם המשיכו המעפילים ברכבת לארץ ישראל. ראה: עופר, דרך ביס, עמ' 449–455; שטיינברג, ההגירה היהודית מרומניה, עמ' 699–702; על עמדת הסובייטים לגבי יציאה מרומניה ראה, שם, עמ' 581–588; מדוד צימנד, 19.8.45, א.ת.ה., 14/64.

15 הולמן אל משרד החוץ, מס' 422, 4.4.46, PRO, ADM116/5561; משרד החוץ אל בוקרשט, מס' 317, 5.4.46, שם.

16 הולמן אל משרד החוץ, מס' 500, 13.4.46, PRO, FO371/52515, E3375.

17 "אגמי" אל "ארצי", 11.4.46, 21.4.46, 5.5.46, א.ת.ה., 14/68; "אגמי" אל "ארצי" ו"בדג" (פינו גינצבדג), מס' 31, 5.5.46, שם; מפי מוסיה־דניאל, 25.5.46, שם; ל"ביגה" (שדות ידיעות), 16.5.46, שם; ל"ביגה", הנידון: תקירת מלחי "מאכס נורדאו", 16.5.46, שם; שטיינברג, ההגירה היהודית מרומניה, עמ' 702–707.

18 הולמן אל משרד החוץ, מס' 576, 4.5.46, PRO, ADM116/5561.

19 הולמן אל משרד החוץ, מס' 744, 11.6.46, שם; הולמן אל משרד החוץ, מס' 749, 12.6.46, שם: הולמן אל משרד החוץ, מס' 876, 17.7.46, PRO, FO371/59178, R11692.

20 הולמן אל משרד החוץ, מס' 589, 8.5.46, PRO, FO371/52522, E4266; קנינגהאם אל הול, 30.5.46, PRO, FO181/1019; חזכיר של קנדול, 18.7.46, PRO, FO371/59178, R11692; ראה גם הערכה מדיעינית של שדות הידיעות של ת"הגנה" מ־16 במאי, א.ת.ה., 8/19.

21 רואי, כרית־תמועצות וישראל, עמ' 22–25.

22 טיוטת מכתב של ראשי המטות אל משרד החוץ, (0) 148 (46) C.O.S, 23.5.46, נספח II, PRO, FO371/52526, E4514.

23 משרד החוץ אל מוסקווה, מס' 1831, 9.6.46, PRO, ADM116/5561; ראה גם תזכיר על התלטות לגבי המדיניות הסובייטית כלפי הפליטים היהודים, שקיבלה הוועדה לענייני מדיניות בלפי ברית־המועצות ב־14 במאי 1946, PRO, FO371/57692.

24 פיטרסון אל משרד החוץ, מס' 2064, 12.6.46, PRO, FO371/52528, E5403.

25 פרוטוקול ישיבה מס' 27 של ועדת הפיקוח של בעלות הברית ברומניה, 20.6.46, PRO, WO178/71.

26 הולמן אל משרד החוץ, מס' 794, 24.6.46, PRO, FO371/52531, E5839; הולמן אל משרד החוץ, מס' 820, 2.7.46, PRO, FO371/52534, E6170; "אגמי" אל "ארצי", 21.4.46, א.ת.ה., 14/68.

27 ישיבת הקבינט, 11.7.46, PRO, CAB128/6.

28 הולמן אל משרד החוץ, מס' 854, 12.7.46, PRO, FO371/52538, E6563; הולמן אל משרד החוץ, מס' 901, 25.7.46, PRO, FO371/52544, E7150.

29 הולמן אל משרד החוץ, מס' 904, 26.7.46, PRO, FO371/52544, E7162; תזכיר למשרד החוץ הדומני, 27.7.46, PRO, FO371/52549, E7515.

30 הולמן אל בווין, מס' 184, 8.8.46, PRO, FO371/52629, E8089; דין וחשבון זה הגיע לידי גודמים ציוניים ראה: 11.11.46, א.ת.ה., 14/69; אנצ'ל, יחדות רומנית, עמ' 11–12.

31 סאן חוזה (San Jose) אל משרד החוץ, מס' 55, 28.7.46, PRO, FO371/52545, E6527; הֶלם (בודפשט) אל בוקרשט, מס' 18, 31.7.46, PRO, FO371/52548, E7393; הולמן אל בראבאטיאנו (Brabetianu), המזכיר הכללי של משרד החוץ הרומני, 31.7.46, PRO, FO371/52549, E7554.

32 פרוטוקול ישיבת ועדת הפיקוח של בעלות הברית ברומניה, 30.7.46, PRO, WO178/81; הולמן אל משרד החוץ, מס' 925, 31.7.46, PRO, FO371/52548, E7423.

33 ראה תלק ראשון, פרק ג'.

34 פיטרסון אל דֶקנוזוב, 31.7.46, PRO, FO371/52549, E7555; פיטרסון אל משרד החוץ, מס' 2668, 14.8.46, PRO, FO371/52628, E8043.

35 הולמן אל משרד החוץ, מס' 956, 8.8.46, PRO, FO371/52627, E7754; הולמן אל משרד החוץ, מס' 985, 15.8.46, PRO, FO371/52629, E8078.

36 פאריס אל משרד החוץ, מס' 570, 22.8.46, PRO, FO371/52630, E8381; פאריס אל משרד החוץ, מס' 596, 28.8.46, שם; משרד החוץ אל אדיס אבבה, מס' 259, 29.8.46, PRO, FO371/52630, E8533.

37 במהלך אותה תקופה נפגש פיטרסון עם דקנוזוב ואילו רוברטס פנה פעם נוספת ב־31 באוגוסט אל דקנוזוב. רוברטס אל דקנוזוב, 31.8.46, PRO, FO371/52632, E9006; רוברטס אל משרד החוץ, מס' 2927, 7.9.46, PRO, FO371/52632, E8923; רוברטס אל משרד החוץ, מס' 2911, 6.9.46, שם.

38 טרוקנובסקי אל רוג'ר אלן (Roger Allen), המזכיר הראשון בשגרירות הבריטית במוסקווה, 25.10.46, PRO, FO371/52632, E11074; על גישות שונות במשרד החוץ לגבי הדרך שיש לנקוט כלפי הסובייטים ראה: מוכר בֶּיית, 10.9.46, PRO, FO371/52632, E8923; יש קושי מסוים בשחזור מדויק של המגעים מאחד שתיקים רבים עדיין סגורים ללא הגבלת זמן.

39 לונדסטאד, היערך מדיניות אמריקנית במזרח אירופה, עמ' 251–252; פישר־גאלטי, "ההשתלטות הקומוניסטית על רומניה" עמ' 317–318.

40 על כך ראה בפרק הבא.

41 על נושא החקיקה ראה: לה רוגטל אל הייטר, 24.2.46, PRO, FO371/57688, WR645.

42 תזכיר של קנדול על היהודים ברומניה, אשר נשלח לבווין, 18.7.46, PRO, FO371/59178, R11692; על המדיניות כלפי היהודים ברומניה ראה: אנצ'ל, יהדות רומניה; Nicolas Sylvain, "Rumania", *The Jews in the Soviet Satellies*, part V (להלן סילווין, "רומניה").

43 דין וחשבון על ההגירה הבלתי־לגאלית לארץ ישראל, נספח C, אוגוסט 1946, PRO, FO371/57693, WR2156; בקסטר אל ניקולס, מס' 568, 19.8.46, PRO, FO945/372; המשלחת הצבאית הבריטית ברומניה דיווחה על פעילותו של ארגון ברומניה השולח קבוצות של יהודים המקבלות אימון צבאי בבוקרשט, לבלגרד ומשם לארגוני המחתרת בארץ ישראל. המשלחת הצבאית ברומניה אל משרד המלחמה, 2.8.46, PRO, FO371/52550, E7571; ראה גם הולמן אל משרד החוץ, מס' 959, 9.8.46, PRO, FO371/52627, E7757.

44 דין וחשבון של "מוסיה" (חיים פרסקין), 16.5.46, א.ת.ה. 14/721; דין וחשבון של זהבה פרידמן, 11.6.46, א.ת.ה. 14/69; "ארצי" אל "נטר" (פאריס), מט' 54, 11.7.46, א.ת.ה., 14/46; באואר, הבריחה, עמ' 149–152; דקל, בנתיבי "הבריחה", עמ' 195–197, 206–207.

45 מכתב מבוקרשט אל מזכירות מפא"י, 4.2.47, א.ב.ג., חטיבה התכתבות; ב־10 בפברואר הוברך לפאריס: "הוצאת אלפי יהודים מרומניה זה הכרח דחוף בהצלה ממות על־ידי רעב." "מקס" אל "נטר", 10.2.47, א.ת.ה. 14/702; ס"מקט", 21.2.47, א.ת.ה., אוסף דקל, תיק III; ראה גם אנצ'ל, יהדות רומניה, עמ' 271–277.

46 ס. (סורקיס) אל אפרים (דקל), 8.4.47, א.ת.ה., 14/68; באואר, הבריחה, עמ' 184; דקל, כנתיבי "הבריחה", עמ' 198; גפן, פורצי המחסומים, עמ' 213–214.

47 "רימון" (ריקו ליפסקי) מבוקרשט אל "ארצי", 10.4.47, א.ת.ה., 14/70.

48 "רימון" (ריקו ליפסקי) אל "ארצי", 5.5.47, שם: שלושה חודשים קודם לכן דווח מרומניה "...גם מוסדות השלטון לוחצים עלינו להתחיל בפעולה, הגענו עד כדי כך שפתחו את כל הגבולות ליציאה ברשות וחחת חסות השלטון. ואיש אשר יחזר על־ידי ההונגרים יחקבל ויוחזר הביתה ללא משפט. הרי זה מצב אידיאלי עבור העכודה שלנו." מם. (מנו מוסקוביץ – יצחק בן אפרים), 21.2.47, א.ת.ה., אוסף דקל, תיק III; דברי אבדיאל בישיבת מרכז מפא"י, 26.6.47, אמ"ע, 23/47; עדותו של משה אגמי, מת"ב, פרויקט ההעפלה, עדויות כללי, מס' 86א; סילווין, "רומניה", עמ' 531.

49 הולמן אל משרד החוץ, מס' 442, 29.4.47, PRO, FO371/61806, E3584; הולמן אל משרד החוץ, מס' 497, 14.5.47, PRO, FO371/61807, E4050; השגרירות בבוקרשט אל משרד החוץ, 20.5.47, PRO, FO371/61808, E4552; השגרירות בבוקרשט אל משרד החוץ, 11.6.47, PRO, FO371/61813, E5513; באואר, מתוך האפר, עמ' 233.

50 מ"נטר" (פאריס), 23.6.47, א.ת.ה., 14/89; סוכנות יט"א דיווחה באותו זמן, כי 150 אלף איש רשומים להגירה לארץ ישראל, סילווין, "רומניה", עמ' 530.

51 בנבנישתי ורפופודט אל סנדסטרום, 29.7.47, PRO, CO537/2341.

52 דין וחשבון של אונסקו"פ, כרך II, נספח 18, "הדין וחשבון של ועדת משנה של אונסקו"פ אשר ביקרה במרכזי פליטים ועקורים יהודים בגרמניה ובאוסטריה", 20.8.47, מסמכי קריין־ג'ונס, קופסה 31, תיק 2, מוסד ויזנס, אוקספורד; ראה גם: גיאודג (כורגה) גארסייה־גרנדוס, בך נולדה מדינת ישראל, ירושלים תש"ט, עמ' 229–230.

53 מאק אל משרד החוץ, מס' 739, 9.8.47, PRO, FO371/66668, WR2929; מאק אל משרד החוץ, מס' 105, 19.8.47, PRO, FO371/66669, WR3050.

54 המשלחת הפוליטית הבריטית בהונגריה אל בווין, מס' 257, 4.9.47, PRO, FO371/61826, E8324.

55 תזכיר על ישיבת ועדת הפיקוח של בעלות הבריח המערביות באוסטריה שהתקיימה ב־17 בנובמבר 1947, 3.12.47, נספח C, PRO, FO371/61831, E10584.

56 באואר, הבריחה, עמ' 284; יחיל, השואה, עמ' 155; כרלס דיווח בתחילת אוקטובר, כי בחודשים האחרונים נוספו כ־12 אלף בורחים יהודים מרומניה למחנות העקורים באוסטריה. דין וחשבון של ברלס על ענייני עלייה, ההכשרה וההצלה באירופה (מאי–ספטמבר 1947), אצ"מ, S-6/1169: בין שליחי "הבריחה" שררו חילוקי דעות לגבי המדיניות שיש לנקוט כלפי יציאת היהודים מרומניה. גישה אחת היתה, שיש להוציא את היהודים דרך הים ואין להגדיל את אוכלוסיית מחנות העקורים בשל חומרת המצב שם. בתחילת אפריל 1947 דיווח סורקיס: "יש אפשרות להעביר ליוגוסלוויה, אבל הואיל ויש הסכם עם הממשלה הרומנית על הוצאת יהודים ישד מנמלים רומניים בתנאי שיוצאו בחקופה קצרה במשלוחים גדולים ספק אם ינצלו את האפשרות הנ"ל." ואילו הגישה השנייה, שבה דגלו בעיקר פעילי "הבריחה" ברומניה, היתה, שיש לסייע ליהודים הרומנים להגיע למחנות העקורים. בישיבת שליחי "הבריחה" שהתקיימה בפושל שבאוסטריה במאי 1947, החלט על השתלבות ארגון "הבריחה" בתנועת היהודים הרומנים לאוסטריה. אחת הסיבות להתלבטות היתה הודעתו של קליי, מפקד אזור הכיבוש האמריקני באוסטריה, כי לאחר ה־21 באפריל 1947 לא יחקבלו בורחים חדשים למחנות העקורים, ואלה שיגיעו לא יקבלו מזון ממקורות אמריקניים. משמעות הודעה זו היתה, שעול קיומם של הבורחים היהודים מרומניה יפול אך ורק על הג'וינט. מפי סורקים, 3.4.47, א.ת.ה., 14/73; פרוטוקול ישיבת ישבת מפא"י, 17.9.47, דברי קוסוי, אמ"ע, 25/47; באואר, הבריחה, עמ' 285–287; יחיל, "פעולות המשלחת הארצישראלית", ב, עמ' 153–156; גפן, פורצי המחסומים, עמ' 212–220; ראה גם חלק

שני, פרק ד'.

57 "מודיס" (קונסטנצה) אל "ארנון" (ארץ ישראל), מס' 15, 20.2.47, א.ת.ה., 14/70; מפי סודקים, 3.4.47, א.ת.ה., 14/73; מ"רימון" (ריקו ליפסקי), 10.4.47, א.ת.ה., 14/70; "רימון" אל "ארצי", 5.5.47, שם; מ"נטר", (פאריס), 18.5.47, א.ת.ה., 14/106; פדוטוקול מרכז מפא"י, דברי אבריאל, 24.6.47, א.ת.ה., אמ"ע, 23/47; מ"יסעד" (הדרי), 20.7.47, א.ת.ה., 14/107.

58 מנואל זיגל (Manuel Siegel), נציג הג'וינט בבולגריה, אל מ. בקלמן (M. Beckelman), סגן יושב ראש הג'וינט בפאריס, 30.5.47, ארכיון הג'וינט בירושלים, קופסה C-13, תיק C-31.002; מאייר, "בולגריה", עמ' 616–621; אטינגר, צניחה עיוורת, עמ' 207.

59 משרד החוץ אל בוקרשט, מס' 817, 18.8.47, PRO, FO371/61847, E7521; משרד החוץ אל סופיה, מס' 1072, 18.8.47, שם; הודעה בעל־פה למשרד החוץ הבולגרי, מס' 159, 20.8.47, PRO, FO371/61850, E9832; הודעה בעל־פה למשרד החוץ הרומני, מס' 104, 22.8.47, PRO, FO371/61848, E8085.

60 הולמן אל משרד החוץ, מס' 875, 22.8.47, PRO, FO371/61847, E7771.

61 גדיר אל סוסאיקוב, 25.8.47, PRO, FO371/61848, E8379; רוברטס אל משרד החוץ, מס' 1907, 26.8.47, PRO, FO371/61824, E7929; רוברטס אל משרד החוץ, מס' 1920, 27.8.47, PRO, FO371/61824, E7931.

62 הודעה בעל־פה למשרד החוץ הרומני, מס' 113, 17.9.47, PRO, FO371/61828, E8831; הולמן אל משרד החוץ, מס' 973, 17.9.47, PRO, FO371/61827, E8633.

63 סטרנדייל־בנט אל משרד החוץ, מס' 1109, 2.9.47, PRO, FO371/61848, E8129.

64 סטרנדייל־בנט אל משרד החוץ, מס' 1216, 24.9.47, PRO, FO371/61828, E8867.

65 הודעה בעל־פה של משרד החוץ הרומני לנציגות הבריטית בבוקרשט, מס' 98324, 26.9.47, PRO, FO371/61828, E9333.

66 משרד החוץ אל בוקרשט, מס' 1012 ואל סופיה, מס' 1322, 30.9.47, PRO, ADM1/20793; סטרנדייל־בנט אל משרד החוץ, מס' 1237, 30.9.47, PRO, FO371/61830, E9070; הודעה בעל־פה למשרד החוץ הרומני, מס' 118, 1.10.47, PRO, FO371/61830, E9416; הדרי, צחור, אוניות או מדינה, עמ' 42–50.

67 תזכיר על שיחה בין שר החוץ הבולגרי לבין סטרנדייל־בנט, 2.10.47, PRO, FO371/61850, E9832; סטרנדייל־בנט אל משרד החוץ, מס' 1244, 2.10.47, PRO, FO371/61849, E9158; על מערכת היחסים בין שתי המדינות ראה: רות'וול, בריטניה והמלחמה הקרה, עמ' 382–388.

68 אטינגר, צניחה עיוורת, עמ' 217.

69 סיכום מדיעיני שבועי של הדיוויזיה המוטסת השישית, 11.10.47, PRO, WO275/60.

70 משרד החוץ אל בוקרשט, מס' 1019, וסופיה, מס' 1329, 1.10.47, PRO, ADM1/20793; הולמן אל משרד החוץ, מס' 1055, 2.10.47, PRO, FO371/61829, E9149; סטרנדייל־בנט אל משרד החוץ, מס' 1247, 3.10.47, PRO, FO371/61829, E9220; הולמן אל משרד החוץ, מס' 1063, 3.10.47, PRO, FO371/61830, E9256.

71 תאור מקיף של פרשת ה"פאנים" ראה בספרם של הדרי וצחור, אוניות או מדינה. להלן יתוארו המגעים הדיפלומטיים בין בריטניה לשלטונות הרומניים והבולגריים. מגעים נוספים שקיימו הבריטים עם האמריקנים, הצרפתים והאיטלקים ראה בחלק רביעי, פרקים א' וג'.

72 בוקרשט אל משרד החוץ, מס' 1067, 3.10.47, PRO, FO371/61829, E9149; הולמן אל משרד החוץ, מס' 1072, 4.10.47, PRO, ADM1/20793.

73 פנייה בעל־פה למשרד החוץ הבולגרי, 15.10.47, PRO, FO371/61831, E10084; פנייה בעל־פה למשרד החוץ הרומני, מס' 125, 17.10.47, PRO, FO371/61831,

E10080.

74 הולמן אל משרד החוץ, מס' 1137, 11.10.47, PRO, FO371/61850, E948; בתחילת נובמבר דווח למרכז "המוסד לעלייה", כי הכנת הספינות תארך לפחות ארבעה או חמישה שבועות נוספים. "יטער" אל "ארנון", 3.11.47, א.ת.ה., 14/109.

75 דין וחשבון של קנדול על מצב היהודים ברומניה, 3.11.47, PRO, FO371/61831, E10584.

76 קנדול אל משרד החוץ, 9.12.47, PRO, FO371/61833, E11968.

77 הולמן אל משרד החוץ, מס' 1052, 1057, 12.12.47, PRO, ADM1/20793.

78 "איתן" (דקל) אל "ארנון", 14.12.47, א.ת.ה., 14/110.

79 סילווין, "רומניה", עמ' 531.

80 משרד החוץ אל וושינגטון, מס' 12905, 12.12.47, PRO, FO371/61854, E11724.

81 סאראל (Sarell) אל משרד החוץ, מס' 1546, 22.12.47, PRO, FO371/61854, E121401; סאראל אל משרד החוץ, מס' 1555, 23.12.47, PRO, FO371/61855, E12225.

82 תזכיר של קייבל לגבי המדיניות הקומוניסטית כלפי ההגירה הבלתי־לגאלית, 23.12.47, PRO, FO371/61855, E12403.

83 סאראל אל משרד החוץ, מס' 1559, 25.12.47, PRO, FO371/61855, E12245.

84 סטרנדייל־בנט אל קולרוב, 24.12.47, PRO, FO371/68513, E88; סטרנדייל־בנט אל קולרוב, 27.12.47, PRO, FO371/68513, E418.

85 אטינגר, צניחה עיוורת, עמ' 238.

86 הדרי, צחור, אוניות או מדינה, עמ' 195–210.

87 השגרירות בבוקרשט אל משרד החוץ, 14.1.48, PRO, FO371/68515, E908.

88 "יטעור" (הדרי) אל "ארנון", 14.1.48, א.ת.ה., 14/72.

89 נוטח המחאה ראה: סטרנדייל־בנט אל משרד החוץ, מס' 1602, 29.12.47, PRO, ADM1/20793.

90 בפועל הפליגו ב"פאנים" 420 בני נוער מבולגריה. על המגעים של מארגני "ההעפלה" עם שלטונות בולגריה ראה: עדויות של דן מ־25.5.82, פרויקט ההעפלה, מס' 56/2, עמ' 4א־5א; וכן עדותו המצויה במכון למודשת בן־גוריון, שם, עמ' 10; אטינגר, צניחה עיוורת, פרק מס' 9; הדרי, צחור, אוניות או מדינה, עמ' 145; ברוך קונפינו, עליה ב' מחופי בולגריה, ירושלים תל־אביב 1965, עמ' 117–118; וכן משרד החוץ אל סופיה, מס' 268, 16.3.48, PRO, FO371/68518, E3117.

91 סטרנדייל־בנט אל משרד החוץ, מס' 59, 13.1.48, PRO, FO371/68516, E2086.

92 סטרנדייל־בנט אל קולרוב, 31.1.48, שם; על ההצעות השונות לגבי נוסח התשובה לבולגרים ראה: סטרנדייל־בנט אל משרד החוץ, מס' 67, 14.1.48, PRO, FO371/68514, E661; הנציגות הבריטית ברומניה אל מחלקת דרום אירופה במשרד החוץ, 17.1.48, PRO, FO371/68515, E993; משרד החוץ אל סופיה, מס' 13, 24.1.48, PRO, FO371/68514, E661; סטרנדייל־בנט אל קולרוב, 4.2.48, PRO, FO371/68516, E2060; סטרנדייל־בנט אל משרד החוץ, מס' 167, 4.2.48, PRO, FO371/68516, E1038; דין וחשבון של סטרנדייל־בנט על שיחתו עם גנובסקי, 19.2.48, PRO, FO371/68517, E2754; סטרנדייל־בנט אל משרד החוץ, מס' 232, 20.2.48, PRO, FO371/68517, E2521; סטרנדייל־בנט אל משרד החוץ, מס' 263, 2.3.48, PRO, FO371/68518, E3031; סטרנדייל־בנט אל משרד החוץ, מס' 270, 4.3.48, PRO, FO371/69518, E3117; שערי, גרוש קפריסין, עמ' 108.

93 רות'וול, בריטניה והמלחמה הקרה, עמ' 388.

94 ראה עדות דן, המכון למורשת בן־גוריון, עמ' 9; אטינגר, צניחה עיוורת, עמ' 207, 213–216, 242–243, 248.

2. יוגוסלוויה

95 על שואת יהודי יוגוסלוויה ראה: יחיל, שואת יהודי אירופה, עמ' 479–482, 568–570.

96 פרוטוקול ישיבת הוועד הפועל של ההסתדרות, 30.1.46, דברי דובדבני, ארכיון ההסתדרות; ובן דבריו כמועצת הקיבוץ, 5.2.46, פרויקט ההעפלה, מיכל 8, תיק 28; ליאו כהן אל וייצמן, יולי 1945, גנזך וייצמן; עדות של שייקה דן, שם; גלבר, נושאי הדגל, עמ' 282, 400–401, 418, 462–463; יוסף לוינגר, "יהדות יוגוסלוויה: חבלי התקומה והשיקום 1944 – 1948", יהדות מזרח אירופה בין שואה לתקומה 1944–1948, עמ' 216–247.

97 דין וחשבון מודיעיני שבועי בנושא הגירה בלתי־לגאלית של יהודים לארץ ישראל, ליצ"ה, 31.3.46, PRO, WO170/7802.

98 דין וחשבון של ועדת החקירה האנגלו־אמריקנית, עמ' 55, סעיף 41. חברי הוועדה לא ביקרו ביוגוסלוויה.

99 באואר, הבריחה, עמ' 45, 99, 103, 152; גלבר, נושאי הדגל, עמ' 432, 440, 454, 534, 545, 547, 567; דקל, בנתיבי "הבריחה", עמ' 245.

100 דובדבני אל "בן יהודה", מס' 17, 10.9.46, א.ח.ה., 14/159; "אגמי" אל "מאיר" (תורכיה), 27.9.45, א.ח.ה., 14/397.

101 "איתי" (אבריאל) אל חברים, 1.1.46, א.ח.ה., 14/77א; דין וחשבון לפגישת השליחים בפראג, 27.1.46, א.ח.ה., 14/405; גלבר, נושאי הדגל, עמ' 558–559.

102 מתוך מכתב של "איתי" (אבריאל) מפאריס, 17.2.46, 21.2.46, א.ח.ה., 14/73; עדות של דוד אלקלעי, מח"כ, פרויקט ההעפלה, עדויות כללי, מס' 295.

103 פרוטוקול ישיבת מרכז מפא"י, 26.6.46, דברי אבריאל, אמ"ע 23/47; עדותו של אלקלעי, שם; עדותו של אריה אברמובסקי, שליח ארצישראלי ביוגוסלוויה, שם, מס' 133; עדותו של משה אורבוך (אגמי), שם, מס' 86א; עדות של אבריאל, שם, מס' 285; אבריאל, פתחו שערים, עמ' 185, 189–190; עדויות של שייקה דן מינואר 1978 ומיוני 1982, שם, מס' 56; באואר, הבריחה, עמ' 151–152; הדרי, פליטים מנצחים אימפריה, עמ' 171–179.

104 גיפורד אל הנדרסון, 26.6.46, PRO, FO371/57695, E8632.

105 לאסלס (Lascelles) אל בווין, מס' 63, 5.3.47, PRO, FO371/57703, WR771.

106 דין וחשבון מדיעיני לגבי התנועה הבלתי־לגאלית והפעילות החשאית של עקורים יהודים באוסטריה, 19.1.46, PRO, FO945/655.

107 דין וחשבון על ההגירה הבלתי־לגאלית לארץ ישראל, מרס 1946, שם.

108 ברוד אל משרד החוץ, מס' 341, 6.4.46, PRO, ADM116/5561.

109 ברוד אל משרד החוץ, מס' 369, 16.4.46, שם.

110 המפקדה הראשית אל ראשי המטוה המשולבים, מס' 1130, 20.4.46, PRO, WO204/11135; ברוד אל משרד החוץ, מס' 384, 26.4.46, PRO, FO371/52517, E3798; ברוד אל משרד החוץ, מס' 433, 18.5.46, PRO, FO371/52524, E4581; על המצב באיטליה ראה חלק ד', פרק א'.

111 משרד החוץ אל בלגרד, מס' 869, 4.6.46, PRO, FO945/655.

112 קלוטון אל משרד החוץ, מס' 970, 28.6.46, שם.

113 קלוטון אל משרד החוץ, מס' 971, 28.6.46, PRO, FO371/52534, E6160.

114 משרד החוץ אל בלגרד, מס' 1193, 1.8.46, PRO, FO371/52548, E7436; תזכיר לגבי ההגירה הבלתי־לגאלית לארץ ישראל, 31.7.46, שם.

115 קלוטון אל משרד החוץ, מס' 1178, 10.8.46, PRO, FO371/52528, E7926; ראה גם: הנספח הצבאי בבלגרד אל המשלחת הצבאית הבריטית ברומניה, מס' 356A, 8.8.46,

PRO, FO371/52628, E7961.

116 קלוטון אל משרד החוץ, מס' 1178, 10.8.46, PRO, FO371/52628, E7926; אלקלעי מדגיש בעדותו, כי השלטונות היוגוסלוויים, אשר הסכימו לתנועתם של הפליטים היהודים, התנגדו בתוקף ליציאתם של היהדים המקומיים: לוינגר, "יהדות יוגוסלוויה", עמ' 222.

117 "אגמי" אל "ארצי", מס' 24, 25.4.46, א.ח.ה., 14/73; "אתי" (אבריאל) אל "ארצי", מס' 19, 14.5.46, שם; מפי זהבה פרידמן, 11.6.46, א.ח.ה., 14/69; "זקן" (לוי שוורץ) אל "ארצי", מס' 52, 26.4.46, א.ח.ה., 14/55; מפי "אריה יהודה" (תלמי), 26.1.47, א.ח.ה., 14/70; ראה עדותו של אברמובסקי לגבי טרייסט; באואר, הבריחה, עמ' 152.

118 הדרי, פליטים מנצחים אימפריה, עמ' 177–180; על האונייה ראה תיק מס' 210, א.ח.ה.

119 סיכום ישיבת הקבינט, 1.8.46, PRO, FO371/52627, E7862; דין וחשבון על ההגירה הבלתי־לגאלית לארץ ישראל, אוגוסט 1946, PRO, FO371/57693, WR2156.

120 שגרירות בריטניה בבלגרד אל משרד התוץ היוגוסלווי, מס' 646, 20.8.46, PRO, FO371/52630, E8462.

121 משרד החוץ היוגוסלווי אל השגרירות הבריטית בבלגרד, מס' 9935, 4.10.46, PRO, FO371/52536.

122 פיק אל משרד החוץ, מס' 1484, 11.11.46, PRO, FO371/52636, E10849.

123 הייאם אל בֶּיית, 31.10.46, PRO, FO371/52636.

124 על הבאת הספינה "אגיה אנאסטסיה" לרומניה דאה עדותו של דן, המכון למודשת בן־גוריון, פרויקט ההעפלה, עדויות כללי, מס' 56, עמ' 4: "אגמי" אל "ארצי", 10.10.46, א.ח.ה., 14/397; הדרי, פליטים מנצחים אימפריה, עמ' 180–182, 354–358; שערי, נרוש קפריסין, עמ' 88–91.

125 על הסתננות של מתנגדי המשטר במסווה של יהודים ראה: באואר, הבריחה, עמ' 152.

126 פיק אל משרד החוץ, מס' 1532, 16.11.46, PRO, FO371/52571, E11377.

127 שערי, נרוש קפריסין, עמ' 91–93.

128 פיק אל משרד החוץ, מס' 1627, 14.12.46, PRO, ADM1/20776; על הסיוע שהגישה אונרר"א ליוגוסלוויה ראה: וזדפרידג', אונרר"א, כרך II, עמ' 138–170.

129 משרד החוץ אל אתונה, מס' 2561, 21.12.46, PRO, CO537/2391; דיווחים נוספים על "דפיח", מסעה וציוותה, ראה באותו תיק.

130 קלוטון אל טיטו, 31.12.46, PRO, FO371/61838, E540.

131 קלוטון אל משרד החוץ, מס' 21, 4.1.47, PRO, CO537/2391.

132 פיק אל משרד החוץ, מס' 367, 21.3.47, PRO, FO371/61839, E2592.

133 הנציגות הפוליטית הבריטית בהונגריה אל שד החוץ, מס' 257, 4.9.47, PRO, FO371/61826, E8324.

134 פרוטוקול ישיבת מרכז מפא"י, 24.6.47, דברי אבריאל, אמ"ע, 23/47; פרוטוקול ישיבת אנשי "הבריחה" בבול, 12.12.46, א.ח.ה., תיקי בריחה III: "ברנרד" (בן אפרים) אל "ארצי", 13.2.47, א.ח.ה., 14/104; מ"נטר" (פאריס), 23.6.47, א.ח.ה., 14/89; מ"יסער", 20.7.47, א.ח.ה., 14/107; "יסער" אל "ארנון" (ארץ ישראל), 3.11.47, א.ח.ה., 14/109; עדויותיהם של אברמובסקי ודן: אטינגר, צניחה עיוורת, עמ' 224.

135 תזכיר של אפשטיין, מס' 30, 25.6.47, א.ב.ג., חטיבת פגישות: על מניעי ההצבעה של הנציג היוגוסלווי באונסקו"פ ראה גבריאל כהן, "מדיניות בריטניה ערב מלחמת העצמאות", עמ' 100.

136 ניתוח של הנאום דאה פינקוס, "המדיניות הסובייטית כלפי יהודי ברית־המועצות, הציונות והיישוב בשנים 1945–1948", עמ' 20–21, נוסח עברי של הנאום, שם נספח 4.

137 עדות דן מ־12.6.82.

538951

אוניברסיטת תל אביב
הפרויקט הבינאוניברסיטאי לחקר מערכות ההעפלה
ע"ש שאול אביגור

אריה י. כוכבי

עקורים ופוליטיקה בינלאומית

בריטניה והעקורים היהודים לאחר מלחמת העולם השנייה

1992

העמותה לחקר מערכות ההעפלה ע"ש שאול אביגור
אוניברסיטת תל אביב
עם עובד

Arieh J. Kochavi

Displaced Persons and International Politics

Britain and the Jewish Displaced Persons after the Second World War

DS
126.4
.K56
1992

©
הוצאת ספרים עם עובד בע"מ תל אביב
סדר ועימוד ממוחשב "מחשב אות" מ. רכלין בע"מ
נדפס בתשנ"ב בדפוס ניידט תל אביב
Am Oved Publishers Ltd Tel Aviv 1992
Printed in Israel · ISBN 965-13-0833-8

חברי הועדה המדעית והמערכת:
שמואל אטינגר ז"ל (יו"ר), ישראל אופנהיים, יהודה באואר, אריה גראבויס,
זאב הדרי, בלה ואגו, גבריאל כהן, דניאל קארפי, נתנאל קצבורג, אניטה שפירא

עורכת הסדרה: אניטה שפירא

מרכזת המערכת: עירית קינן

כוכבי,
עקורים